

М.Л. Ростока,
*кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського, НАПН України, м. Київ, Україна*

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ КЛАСТЕР ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО СУПРОВОДУ ОСВІТИ, ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

Доцільність кластеризації інформаційно-аналітичного супроводу, яка дає змогу більш глибоко й детально усвідомити отримані дослідниками результати наукових пошуків, з'ясувати цінність їхнього наукового доробку, визначити основні напрями і тенденції досліджень, є актуальним аспектом у контексті аналітичних розвідок з питань цифрової трансформації освіти, педагогіки і психології.

Проведене дослідження, певні результати якого подано в авторській публікації «Кластеризація інформаційно-аналітичного супроводу наукового дослідження із проєктування цифрових освітніх ресурсів», акцентує увагу на визначення кластерів інформаційно-аналітичного супроводу та уможливорює адекватне розроблення науково-методичних засад зі створення нових та удосконалення вже існуючих аналітичних оглядів, бібліометричного моніторингу, віртуальних цифрових освітніх баз даних і баз знань (цифрових колекцій, бібліотек, хабів тощо [3]). Таким чином, на розв'язання завдань поточних наукових досліджень відділом наукового інформаційно-аналітичного супроводу (далі – Відділ) освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О.Сухомлинського (далі – ДНПБ) шляхом кластерного аналізу досліджується вітчизняний та зарубіжний досвід щодо цифрової трансформації освіти, педагогіки і психології (методології, концепції, теорії й закономірності, відповідні інформаційні технології тощо). Кластеризація, на нашу думку, сприяє отриманню якісних поточних результатів щодо наявності гостро існуючих дослідницьких проблем та забезпечуватиме знаходження певного вектору аналітичних розвідок й обґрунтування отриманих висновків.

Проте одним із концептуально вагомим і актуальним кластерів є все ж таки термінологічний кластер інформаційно-аналітичного супроводу освіти, педагогіки і психології. Цей кластер в умовах цифровізації суспільства, науки і освіти набуває розвитку поняттєво-

категоріального апарату наукового дослідження у новому сенсі інтерпретації. Результати семантичного та структурно-логічного аналізу дають змогу стверджувати, що основними поняттями, категоріями і дефініціями термінополя «інформаційно-аналітичний супровід» є його базові поняття такі, як:

1) Аналітичний огляд (ресурс) (адаптовано автором за О. Яценко) – різновид електронного ресурсу, що містить зведену характеристику інформації з первинних документів щодо певної проблеми (питання, тематики), надає аргументовану оцінку та відповідні рекомендації щодо використання поданої інформації.

Розробляється з метою інформаційно-аналітичного супроводу шляхом узагальнення основних тенденцій розвитку наукової думки, тобто визначення стану дослідження важливих проблем тієї чи іншої галузі знання, інформування про появу та розвиток наукових шкіл та теорій, поглядів провідних представників науки, задля висвітлення цілісної картини проблемної ситуації із зазначенням труднощів, недоліків, перешкод та пропозицій щодо перспектив розвитку галузі.

Як варіант може подаватися у форматі онлайн-проєкту, відео-проєкту, інформ-проєкту та є концептографічним інформаційно-аналітичним ресурсом. За призначенням формуються як огляди-обґрунтування, підсумкові огляди, прогностичні огляди, а також можуть бути міжгалузевими, міжпроблемними, трансдисциплінарними та ін.) [5].

2) Бібліометричний / наукометричний електронний ресурс, бібліометричний / наукометричний моніторинг або аудит (адаптовано автором за Т. Симоненко) – різновид електронного ресурсу з наукового декларування результатів діяльності наукових та освітніх установ за бібліометричними / наукометричними показниками як результат консолідованої співпраці вченого і бібліотек наукових установ задля отримання цілісної бібліометричної картини діяльності наукових установ, закладів освіти та окремих відомств. Розробляється з метою поглиблення їх взаємодії з профільними аналітичними структурами для ефективного використання всіх суспільних функцій бібліометричних профілів. Як варіант може подаватися у форматі онлайн-проєкту [4].

3) Бібліографічний огляд / бібліографічний ресурс (адаптовано автором за О. Яценко) – різновид (частина) електронного ресурсу, що вміщує впорядковану сукупність бібліографічних описів джерел інформації; анотації, які розкривають їх зміст; текст, який пов'язує між собою описи окремих джерел. Створюється з метою надання

допомоги або інформаційної підтримки користувачу (фахівцю) щодо орієнтації у документному або інформаційному потоці задля відбору необхідних джерел для вивчення і використання у його практичній діяльності. Як варіант може подаватися у форматі інформ-проєкту. Може носити за типом інформаційний та рекомендаційний характер, а за змістом – джерелознавчий (тематичний), персональний, огляду нової літератури, огляду інформаційних видань; за форматом може подаватися за електронним списком та у вигляді дайджесту [5].

4) Відео-проєкт (ресурс) (запропоновано автором у процесі розв’язання завдань дослідження) – різновид або складник (частина) загального електронного ресурсу (бібліометричного, бібліографічного, аналітичного, реферативного, наукометричного та ін.), цифровий дослідницький ресурс, створений шляхом відео-презентації з метою упровадження проміжних, поточних або кінцевих результатів наукового дослідження, презентації набутого досвіду дослідницьким колективом при виконанні наукової роботи, який має особливості проєктного розвитку змістової складової у процесі отримання нового знання та додаткових результатів наукового дослідження та ін. Для розроблення відео-проєкту застосовується програмний інструментарій, що має дружній інтерфейс з середовищем його розміщення в мережі інтернет, а також може зберігатися на зовнішніх носіях інформації.

5) Інформ-проєкт (запропоновано автором у процесі розв’язання завдань дослідження) – різновид або складник (частина) загального електронного ресурсу (бібліометричного, бібліографічного, аналітичного, реферативного, наукометричного та ін.), цифровий дослідницький ресурс, створений з метою упровадження проміжних, поточних або кінцевих результатів наукового дослідження шляхом надання корисної й достовірної інформації про об’єкт, предмет, стан дослідження, який має особливості проєктного розвитку змістової складової шляхом поповнення або коригування. Як приклад інформ-проєкту ДНПБ є «Моніторинг ЗМІ».

6) Моніторинг ЗМІ (вебпортал ДНПБ) – електронний ресурс, який містить структуровані інформаційно-аналітичні дані (огляди) щодо головних подій у сфері освіти і науки, зокрема в умовах цифровізації; розробляється науковими співробітниками відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського на виконання поточних завдань ДНПБ та планових наукових досліджень Відділу. Джерелами моніторингу ЗМІ

є Інтернет, друковані загальнонаціональні та / або регіональні ЗМІ. Результати моніторингу призначено для швидкого отримання користувачами інформації про висвітлення конкретної тематики в ЗМІ без ознайомлення з повними текстами статей DeVisu, перегляду головних подій у сфері освіти, педагогіки і психології, а також є підґрунтям для подальших статистичних та аналітичних досліджень. Як варіант подається в контексті дослідження у форматі інформ-проєкту.

7) Онлайн-проєкт (запропоновано автором на розв'язання завдань дослідження) – різновид електронного/цифрового ресурсу (у вигляді аналітичних, бібліометричних, бібліографічних, реферативних, наукометричних оглядів та іншого формату інформаційних та інформаційно-аналітичних даних), який розміщено в інтернет та спрямовано на проєктний розвиток задуму дослідницького колективу або проєктної групи щодо визначеної проблеми задля презентації, апробації або упровадження проміжних, поточних і кінцевих результатів наукового дослідження.

8) Онлайн-енциклопедія (інтернет-енциклопедія або мережева енциклопедія) – різновид електронного ресурсу – електронна енциклопедія, яка доступна через мережу Інтернет, довідковий електронний ресурс, віртуальна форма подання енциклопедичної інформації До електронної енциклопедії, як і до традиційної, входять: статті-огляди, статті-довідки, статті-тлумачення і статті-відсилання (адресують до іншого терміну) [2].

9) Реферативний огляд (ресурс) – різновид електронного ресурсу, у якому зосереджено систематизовані та узагальнені відомості з першоджерел, або без їх критичного опрацювання, та який створюється з метою надання чіткого уявлення про стан робіт і висвітлення результатів досліджень у певній галузі науки, техніки, виробництва та орієнтації користувача на сукупність наявних фактів, які отримано ученими та практиками (фахівцями). За форматом носить характер фактографічної інформаційної бази даних [5].

Отже, у контексті наукових досліджень відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського таких, як: «Інформаційно-аналітичний супровід цифрової трансформації освіти і педагогіки: вітчизняний і зарубіжний досвід» [6] та «Інформаційно-аналітичний супровід психологічної науки у воєнний і повоєнний періоди України» (2024–2025) [7] здійснюється семантичне обґрунтування та набуває коригувань визначення поняття «інформаційно-аналітичний супровід» відповідно до специфіки досліджуваної галузі, що

окреслюється перспективою поповнення означеного термінологічного кластеру.

Список використаних джерел

1. Моніторинг ЗМІ. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [офіц. сайт]. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/monitorynh-zmi/analitichnyy-monitorynh-zmi/> (дата звернення: 20.03.2024).
2. Онлайн-енциклопедія. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Онлайн-енциклопедія> (дата звернення: 20.03.2024).
3. Ростока М. Л. Кластеризація інформаційно-аналітичного супроводу наукового дослідження із проєктування цифрових освітніх ресурсів. Імідж сучасного педагога. 2023. Вип. 5(212). С. 30–37. DOI: 10.33272/2522-97292023-5(212)-30-37.
4. Симоненко Т. В. Бібліометричний моніторинг педагогічної науки України. Науково-педагогічні студії. 2018. Вип. 2. С. 107–112. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/715714/> (дата звернення: 20.03.2024).
5. Укладання оглядових документів: практич. посібник (На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек ; вип. 7). / О. М. Яценко; НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. Київ : Нілан-ЛТД, 2011. 84 с. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=укладання-оглядових-документів> (дата звернення: 20.03.2024).
6. Information and analytical support for the digital transformation of education and pedagogy: domestic and foreign experience. *Digital Library NAES of Ukraine*. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/themes/0123U100476/> (дата звернення: 20.03.2024).
7. Information and analytical support of psychological science in the war and post-war periods of Ukraine. *Digital Library NAES of Ukraine*. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/themes/0124U000842/> (дата звернення: 20.03.2024).